

6. Юнг К. - Г. Душа и миф. Шесть архетипов. – Минск: Харвест, 2004. – 400с.
7. Фрейд З. Толкование сновидений. – М.: ЭКСМО, 2002. – 608 с.
8. Юнг К. – Г. Проблемы души нашего времени. – М.: Канон, 1994. – 320 с.

УДК 378.147:[008:004]

ЩОДО ПРОБЛЕМИ “ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ” ТА “ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ”

Волкова Н.В., аспірант

Криворізький державний педагогічний університет

Стаття розкриває проблему “інформаційної культури” та “інформаційної грамотності” в умовах стрімкого розвитку інформатизації суспільства.

Ключові слова: інформаційна культура, інформатизація суспільства, інформаційна грамотність, інформація.

Волкова Н.В. ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОБЛЕМЫ «ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ» И «ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ» / Криворожский государственный педагогический университет, Украина.

Статья раскрывает проблему “информационной культуры” и “информационной грамотности” в условиях стремительной информатизации общества.

Ключевые слова: информационная культура, информатизация общества, информационная грамотность, информация.

Volkova N. ABOUT THE PROBLEM OF “INFORMATION CULTURE” AND “INFORMATION COMPETENCE” / Kryvyi Rih State pedagogical university, Ukraine.

The article is about the problem of “information culture” and “information competence” of a personality in the conditions of swift informatization of the society.

Key words: information culture, information competence, informatization of the society, information.

Розбудова незалежної Української держави, модернізація економіки, орієнтація на кращі світові зразки якості вимагає великих зусиль всього суспільства. Відповідно до нових суспільно державницьких і культурно-професійних завдань різко зростає роль інформації в суспільстві, виробництві, науці, освіті. Хто володіє інформацією, володіє світом – цей крилатий вислів є метафорою ХХІ століття.

Серед визначених тенденцій нашого суспільного розвитку виділяється та, що наша держава в сучасних умовах приєднується до світового інформаційного суспільства (інформаційної цивілізації) - суспільства, у якому діяльність людей здійснюється на основі послуг, що надаються за допомогою засобів електронного зв'язку та комп'ютерних технологій. Тобто інформаційне суспільство визначається зростанням ролі інформації в соціальних відносинах, швидкістю її опрацювання за рахунок електронно-обчислювальної (комп'ютерної) техніки та впровадженням заснованих на ній нових інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя [5, 38].

Це підтверджується прийняттям ряду законодавчих і підзаконних актів вищих органів державної влади. Серед законодавчих актів чільне місце займають Закони України “Про інформацію”, “Про захист інформації в автоматизованих системах”, “Про Концепцію Національної програми інформатизації”, “Про Національну програму інформатизації” тощо.

У наш час практично не можна назвати сферу людської діяльності, яка б не зазнала б залежності від ринку інформації і не мала б потреби у використанні новітніх інформаційних технологій.

Виходячи з вищесказаного, зазначена проблема є актуальною, потребує детального дослідження, оскільки сама інформаційна культура та інформаційна грамотність є показником освіченості людини XXI ст.

Проблема інформаційної культури та інформаційної грамотності знайшла своє відображення не лише в педагогічних, а й філософських, психологічних та соціологічних літературних джерелах.

Проблемі включення нових інформаційних технологій в навчальний процес присвятили свої дослідження вчені Н. Анатасова, С.А. Бешенов, І.М. Бобко, Д. Богданов, Б.С. Гершунський, Л.В. Зайцева, Ю.І. Машбиць, І.В. Ретинська, О.Ю. Уваров і інші.

Інформаційна культура розглядалась вченими (Г.А. Бордовський, В.А. Извозчиков, Є.Я. Коган, Ю.А. Первін та інші), не тільки як набуття нових інструментів діяльності, але і як загальна уява людини про інформаційні процеси в оточуючому світі, про джерела тієї чи іншої інформації, про систему морально-етичних та юридичних норм, вагомості ціннісної орієнтації в інформаційному середовищі, інформаційній картині світу та інше.

Отже, проблема досліджувалася різними вченими, але не знайшла свого цілісного і систематичного відображення.

При дослідженні зазначеної проблеми головна увага приділялася змістовним основам інформаційної культури, інформаційної грамотності, трактування поняття. Поза увагою залишилося визначення оптимальних технологій (методів) формування інформаційної культури та інформаційної грамотності студентів.

Виходячи із вищезазначеного, метою нашої статті є:

- встановлення значення інформаційної культури та інформаційної грамотності особистості XXI ст.
- конкретизація поняття «інформаційної культури» та «інформаційної грамотності» особистості XXI ст.
- конкретизація поняття «інформаційної культури» та «інформаційної грамотності», та змісту зазначених понять, а також їх взаємозалежності та взаємообумовленості.
- виокремлення та аналіз системи умінь та навичок, які формуються під час інформатизації навчання та виховання.

Інформаційна культура та інформаційна грамотність значною мірою змінює уявлення, погляди, поведінку, спосіб життя і мислення сучасної людини і ставить до неї нові вимоги, найважливішою серед яких є опанування інформаційною грамотністю, інформаційною культурою.

В Українському педагогічному словникові так визначається роль інформації в педагогічній науці та практиці: «Інформація – одне із загальних понять науки; в широкому розумінні – нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті взаємодії з ним. Останнім часом широко використовується в усіх галузях науки, зокрема – у філософії, психології, педагогіці, соціології, лінгвістиці. У психології та педагогіці – зміст будь-якого повідомлення, дані про щось, які розглядаються в аспекті передачі їх у часі і просторі» [3].

Обсяг наукової інформації збільшується бурхливо і тому так важливо, щоб людина уміла самостійно шукати, переробляти, зберігати та використовувати необхідну їй інформацію.

Сучасні визначення категорії “інформація” намагаються відобразити спочатку філософську її суть, а потім – найважливіші властивості сфери суспільних відносин. Ось деякі з них:

- інформація – визначення змісту, отриманого з навколишнього світу [2];
- інформація – комунікація, зв’язок, у процесі якого встановлюється невизначеність; інформація – будь-яка сукупність сигналів, діянь чи відомостей; інформація- передача знань про різноманіття природи [6].

Під інформацією розуміють також корисні відомості про річ, явище, факт, людину, суспільство, державу тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційна культура стає одним із основних показників загальної культури особистості. Доля кожної людини все більше залежить від того, наскільки вона здатна своєчасно отримувати, адекватно сприймати та продуктивно використовувати нову інформацію у своєму повсякденному житті (в трудовій діяльності, у навчальній діяльності, на відпочинку, у побуті). Тому значно зростає значущість інформаційної культури та комп’ютерної грамотності та її формування. У цьому випадку, вивчення інформаційної культури та інформаційної грамотності суспільства є для нас дуже важливим та актуальним.

Категоріями інформаційної культури особистості можна вважати її вміння формувати свою потребу в інформації, ефективно здійснювати пошук необхідної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів, переробляти і створювати якісно нову інформацію, вести індивідуальні інформаційно-пошукові системи, відбирати та оцінювати інформацію, а також – здатність до інформаційного спілкування і комп’ютерну грамотність.

Інформаційну культуру ми розглядаємо як культуру створення, переробки, зберігання, пошуку та вживання інформації, а також створення свого місця в інформаційній сфері, діагностування себе як відшукувача та споживача інформації, повне розуміння інформаційної ситуації.

Безпосередньо інформаційна культура реалізується на 3-рівнях:

- 1- когнітивний рівень- знання та вміння;
- 2- емоційно-ціннісний рівень- установки, оцінки, відношення;
- 3- поведінський – реальна та потенційна поведінка.

Інформаційна культура охоплює такі питання:

1. Пошук оптимального співвідношення запитань та завдань підручника, які не виходять за його рамки, із завданнями, які вимагають звертання до додаткової літератури.
2. Робота з додатковою літературою: науковими, науково-популярними, художніми виданнями, періодикою.
3. Робота з довідковими виданнями: енциклопедіями, довідниками, словниками.
4. Робота з вторинною інформацією: пошук інформації в бібліотеці – в бібліографічних покажчиках, каталогах, картотеках.
5. Використання теле-, відео-, радіо- інформації в підготовці до заняття.

У процесі навчання в студентів повинні бути сформовані такі вміння та навички:

- вміння самостійно знаходити потрібне джерело інформації;
- вміння самостійного пошуку інформації в будь-якому виданні;
- вміння працювати одночасно з кількома джерелами;

- вміння самостійно підготувати доповідь, реферат на задану тему, використовувати наочність (сприймання та переробка інформації);
- вміння використовувати інформацію з різних джерел: різних жанрів літератури, художніх, відеофільмів, передач; співставляти цю інформацію з навчальною (використання інформації);
- вміння працювати з довідковими виданнями, каталогами і картотеками (пошук, сприймання та переробка інформації).

Найбільш популярний шлях формування інформаційної культури та інформаційної грамотності - це читання. Читання як діяльність здійснюється в системі нових пріоритетів творчої, соціальної, комунікативної активності особистості в інформаційному суспільстві.

Логіка розвитку інформаційної культури визначається процесом навчання студентів на різних етапах досягнення ними рівня освіченості, і, в кінцевому результаті, формування інформаційної культури передбачає розвиток в учнів:

- певного ставлення до інформації;
- особистої необхідності в засвоєнні основ інформаційної культури;
- умінні самостійно здійснювати швидкий пошук інформації;
- ліквідації інформаційного дефіциту;
- здатності до взаємодії із інформаційним середовищем, вмінням моделювати особистісну інформаційну поведінку, прощтовхуючи шлях від невідомого до відомого, здатності створювати та використовувати персональні пошукові системи, здатності до сприймання та оцінювання інформації, вміння оцінювати інформацію із точки зору повноти, достовірності, солідності джерела.

Людина, яка володіє інформаційною грамотністю, оцінює інформацію критично та компетентно. Знайшовши необхідну інформацію, вона (людина) повинна визначити її точність, розібратись у тому, де факти, а де думки та погляди. Уміння відкинути невідповідну інформацію.

Людина яка навчається самостійно, володіє інформаційною грамотністю, цінує літературу та інші творчі способи вираження інформації. Необхідно вміти використовувати творчо представлену інформацію, вміти самому представляти її за допомогою творчих засобів.

Розкриваючи та уточнюючи формулювання, можна отримати такі визначення змісту інформаційної грамотності людини [4,14].

Інформаційна грамотність – це вміння:

- визначати можливі джерела інформації та стратегію її пошуку, отримання її;
- аналізувати отриману інформацію, використовуючи різного роду схеми, таблиці і т.д. для фіксації результатів;
- оцінювати інформацію з точки зору її достовірності, точності;
- зорієнтувати в необхідності додаткової інформації, отримувати її, якщо це можливо;
- використовувати результати процесів пошуку, отримання, аналізу оцінки інформації для прийняття рішення;
- нарощувати особистий банк знань за рахунок інформації, яка необхідна для всієї діяльності в самих різних областях;
- створювати свої джерела інформації;
- використовувати сучасні технології при роботі з інформацією;

- працювати з інформацією індивідуально та в групі.

Сучасна культура є культурою книжки, яка може бути витіснена культурою гіпермедіа так само, як раніше культура рукописних манускриптів була витіснена культурою друкованої книги. Культура гіпермедіа базується на гармонічному поєднанні та використанні таких технологічних компонентів, глобальних засобів мультимедійних засобів, представлення інформації із її гіпертекстовою організацією.

Із точки зору системно-інформаційного підходу культура визначається як складна організована система програмування людської діяльності, поведінки та спілкування, яка за допомогою певних кодів закріплює накопичений соціально-історичний досвід, транспортує його, а також генерує новий. Отже, основні функції культури - закріплювати, трансформувати, передавати та генерувати програми соціального життя людини.

З урахуванням вищезазначеного, загальнокультурний аспект інформаційної культури поєднує:

- знання сучасних теоретичних основ інформатики та інформаційних технологій;
- компетентність в організації різнобічних видів інформаційної діяльності.

Виховання інформаційної культури та інформаційної грамотності особистості взагалі є суспільною проблемою. Тому необхідно обов'язково враховувати ступінь розвитку науково-інформаційних та бібліотечно-бібліографічних ресурсів в цілому, а також кожного окремого навчального закладу, причетного до цієї справи; брати до уваги розгалуженість системи інформаційної освіти та її спадковість; наполегливо розвивати координаційні та коопераційні внутрішньовідомчі і міжвідомчі зв'язки.

Необхідно зауважити, що інформаційна культура стає ключем, який відкриває нові можливості суспільного прогресу та вдосконалення всієї життєдіяльності людини в інформаційному суспільстві. Вона володіє універсальним змістом, має загальний надетнічний, наднаціональний, надгруповий, надпрофесійний характер.

Саме поняття інформаційної культури та інформаційної грамотності є поняттями складними, які не мають єдиного визначення та мають ієрархічні змістовні характеристики. У перспективі, нами планується дослідження таких аспектів, як визначення критеріїв, рівнів та показників сформованості інформаційної культури, а також виділення та обґрунтування педагогічних умов ефективного формування інформаційної культури студентів індустріально - педагогічних факультетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О.В. Інформаційні методи навчання учнів / За ред. В.Ф.Паламарчук. – К.: Знання, 1999. – 34с.
2. Винер Н. Кібернетика, или управление и связь в животном и мире. – М.: Наука, 1983. – 343 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь. – 1997. – 356 с.
4. Горячов А.В. О понятии “информационная грамотность” // Информатика и образование. –2001. – №8. – С. 23-34.
5. Іформатизація управління соціальними системами: Орг.-правові питання теорії і практики: Навч. посіб. / В.Д. Гавловський, Р.А. Калюжний, В.С. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного. – К.: МАУП, 2003. – 336с.
6. Шеннон К. Работа по теории информации и кибернетике – М.: Из-во иностранной литературы, 1963. – С. 19.